

НАЦИОНАЛЕН ВЕСТНИК

ТРАКИЯ

Брой 17 • год. XCV • 11 септември 2015 г. • цена 0,40 лв.

www.stdbg.org

ТРАКИЯ – ТВЪРДИНА НА БЪЛГАРСКАТА НАЦИОНАЛНА ИДЕНТИЧНОСТ

Този том на Известията на Тракийския научен институт, събрал книга 11-а и 12-а, е посветен на темата за мястото на Тракия в българската национална идентичност. Проф. д.ф.н. Васил Проданов и д-р Ваня Стоянова, които са отговорни редактора на тома, в подбора на темата са изхождали от предпоставката за наличието и взаимовръзката на идентичности на две основни равнища – регионално, свързано със специфичната традиция, история, география на тракийския регион, и национално, свързано с принадлежността към българската нация.

В тома са събрани докладите от три научни конференции: „Тракия в българската национална идентичност“ (1912 г.), „Тракийския фолклор – носител на майсторство и идентичност на нацията“ (Пловдив, 2012 г.) и „110 години Илинденско-Преображенско въстание“ (Петрова нива, 2013 г.). Докладите в сборника не се подредени по реда на прочитане, както често се прави в такива издания, а са композирани в осем глави, всички свързани с особеностите на тракийската идентичност като елемент на българската национална идентичност. Темата тръгва от проучвания на връзката между регионалната история и националната идентичност, публикациите за Илинденско-Преображенското въстание ни напомнят откъде идваме и с какво и с кого да се сравняваме, изследва се и ролята на Балканската война за усещането у тракийци за принадлежност към българската нация, а геноцидът над тракийските българи е разгледан и във връзка с приобщаването на прогонените от родните си места към българската държава. Следващите глави са посветени на фолклора и традициите, на православиято – все елементи на българската идентичност, запазени и развивани у тракийци. Отделна глава е отредена на Родопите, където и днес има конфликти, предизвикани от опитите за обезбългаряване и отродяване. Трудът завършва с изследване на съвременните проблеми на Тракия и въпросите за запазване на българската национална идентичност в новата ситуация на изключително разрушителен преход към

капитализъм в България, на глобализация, на променената роля на Турция, която има претенции да бъде водеща сила на Балканите.

Пътят е съставът на авторите в Известията, те са свързани с различни социални науки – историци, философи, социолози, политолози, културолози, етнографи, фолклористи, икономисти и подходът на изданието е интердисциплинарен. И стиловете са различни – от строго академичен до есеистичен и публицистичен. И както пише в уводните си думи проф. д.ф.н. Васил Проданов, член-кореспондент на БАН: „И това е неизбежно – Тракия не е просто външен за нас, независим от нас обект на изследване, подобно на обектите на физи-

Излезе книга 11–12 на Известия на Тракийския научен институт, издание на СТДБ и Института

на идентичността в Тракия. Докладът на проф. Васил Проданов привлича с философското осмисляне на понятието идентичност, но с осветляването на „петте войни за историята и за идентичността, които се водят днес в България“.

Сред публикациите за Илинденско-Преображенското въстание правят впечатление докладите на проф. д.и.н. Светлозар Елдъров, който акцентира на смисъла на саможертвата, на конгреса на Петрова нива се спира проф. Иван Филчев, д-р Ваня Стоянова – на националните борби в Малкотърновско, д-р Таня Марева – на Родопата през 1903 г., писателят Иван Бубалов – на Яни Попов и неговата песен „Ясен месец“ и пр. Сред авторите са и Коста Лъондев, най-добрия познавач на Свиленград, д-р Красимира Узунова от Хасково, Михаил Желязков и Иванка Делева от Бургас, Димитър Шалапатов от Хасково. Ветеранът Панайот Маджаров и този път е намерил интересна тема – за добросъседството на народностите, обитаващи Източна Тракия. Проф. Георги Янков надниква в едно неизяснено събитие – Гюмюрджинската автономия. С етническото прочистване и демографските процеси се занимават доц.д-р Венцислав Мучинов, доц.д-р Геновева Михова, Стоян Райчевски и Георги Илиев. Към Родопата в миналото и повече днес са обърнати изследванията на доц. д.с.н. Максим Мизов и доц. д-р Ивайло Христов. На православиято са посветени изследванията на д-р Ваня Стоянова, доц. д-р Георги Митринов и доц. д-р Лизбет Любенова. Не само сред учените, но у всеки читател ще предизвикат интерес докладите за тракийския фолклор на доц. д-р Валентина Ганева – Райчева, на доц. д-р Наталия Рашкова и на Владимир Владимиров (за тракийската тамбура). Доц. д-р Ангел Янков пък е проучил кираджийството в Долен Рупчос. Със съвременните проблеми на Тракия са свързани публикациите на проф. д-р Дончо Конакчиев, н.с. Емилия-Боряна Славкова, д-р Димитър Ал. Йончев, за да тури точката проф. Васил Проданов с блестящия анализ: „Завръщането на историята на Балканите“.

СЪЮЗ НА ТРАКИЙСКИТЕ ДРУЖЕСТВА В БЪЛГАРИЯ
ТРАКИЙСКИ НАУЧЕН ИНСТИТУТ

ИЗВЕСТИЯ
НА
ТРАКИЙСКИЯ
НАУЧЕН ИНСТИТУТ

КНИГА ЕДИНАДЕСЕТА-ДВАНАДЕСЕТА

ци, химици, биолози, астрономи, а наша съдба. Съдба на всички българи днес. Тя е в идентичността на всеки българин днес, независимо на кой край от света се намира. Тракия – това сме ние!“

Прави впечатление търсенето на връзката със злото на деня. Такъв е подходът на ген. Ангел Марин, който е нарекъл своята позиция на тема „Тракия и българската национална идентичност“ – простичко размисли. Проф. д.и.н. Илия Тодев не пропуска да опише и днешната позиция на Турция за запазване на висок геополитически статус за Пролитите, макар че докладът му е за възрожденските търсения

175 ГОДИНИ
ОТ РОЖДЕНИЕТО
НА ЛЕГЕНДАРНИЯ
ВОЙВОДА

СТЕФАН
КАРАДЖА

На стр. 3

НОВИНАТА Е БРАДЯСАЛА – ОЩЕ ПРЕЗ МАРТ 2014 Г. СОФИЙСКИЯТ ГРАДСКИ СЪД С ФИРМЕНО ДЕЛО № 120/2014 РЕГИСТРИРАЛ КАТО РЕДОВНО ВЕРОИЗПОВЕДАНИЕ ФИРМАТА ТРАКИЙСКА ЦЪРКВА. ЗА СЪЖАЛЕНИЕ ОБЩЕСТВОТО НЕ ОБЪРНА ВНИМАНИЕ КАК БЪЛГАРСКОТО ПРАВОСЪДИЕ НАПРАВО СЕ ИЗГАВРИ С ПРАВОСЛАВИЕТО. НИМА СЪДИИТЕ НЕ ЗНАЯТ, ЧЕ С ВПИСВАНЕТО НА ТРАКИЙСКАТА ЦЪРКВА, СИРЕЧ СЕКТАТА НА БРАТЯ ГАЙД, В РЕГИСТЪРА, НАРУШАВАТ КОНСТИТУЦИЯТА, ТЪЙ КАТО СЪГЛАСНО НЕЯ ТРАДИЦИОННОТО ВЕРОИЗПОВЕДАНИЕ В БЪЛГАРИЯ Е ПРАВОСЛАВИЕТО, ЧИЙТО ИЗРАЗИТЕЛ Е БПЦ. СЕКТАТА НАГЛО ПРЕТЕНДИРА ДА Е ПЪРВОПРИЕМНИК НА ВСИЧКИ ЗАПАДНИ И ИЗТОЧНИ РЕЛИГИОЗНИ ИНСТИТУЦИИ ОТ ВРЕМЕТО НА АПОСТОЛИТЕ ПАВЕЛ И АНДРЕЙ ОТ I ВЕК ПО

ската църква няма нищо общо с православиято. Това е смесица от египетски култ, ню ейдж, теософия и символи на няколко религии, обясняват специалисти. В общността на Гайдарски се практикува и т.нар. ритуал „Оракул“ – опасна смесица от хипноза и демонично обсебване, което прави сектата опасна дори за психическото здраве. Законът за вероизповеданията не изисква нова религиозна общност да е регистрирана в България, за да провежда сбирките си. Ако обаче тя иска да придобива имоти и да строи молитвени домове, трябва да го направи. Ясно е защо толкова дълго братя Гайд се бореха да бъде регистриран техният „Град на Христос“, осяха им се имоти, поискаха да натрупат пари от заблудените вярващи.

Тракийците, преживели

Подигравка с православиято

нашите земи. И го вписва в устава си. Признаването от съда става въпреки реакцията на Дирекцията по вероизповеданията към Министерския съвет, че правопримството се доказва по съдебен път, а не по устав. А Дирекцията е отказала регистрацията, нищо че и нейната цедка не е много ситна, тя допусна у нас религиозен плурализъм дотам, че днес имаме 139 религии. Но когато са видели опит за посегателство срещу православиято и БПЦ, не са направили компромис, какъвто българският съд направи.

Самата секта се нарича Тракийска църква, известна е още като „Градът на Христос“, и е оглавявана у нас от Цветан Гайдарски, който се прави на жрец и дори си вярва, че чрез него говори самият Бог. Гуруто на сектата обаче беше неговият брат Стефан Гайд, който живееше в САЩ (вече покойник), представящ се за лингвист, разчел тракийското писмо и открил древната тракийска библия „Бесика“. Тракий-

• Тодор Корюев

погроми, войни, въстания, имали тежка бежанска съдба, винаги са намирали опора в православиято. За тях коварната сектанска „измислица“ Тракийска църква е подигравка с името на Тракия, с историята, с истината, с православиято. На конференцията „Екзархията и българското национално движение в Тракия“, организирана на Петрова нива, бе приета декларация против опитите да се внася разкол и разделение в Българската православна църква. В отговор на узаконяването на сектата Тракийска църква.

Четете на стр. 8 интерю с проф. Валерия Фол – гледната точка на траколожката

ЗА „БЕЛИТЕ ПЕТНА“ В ИЗСЛЕДВАНИЯТА НА ИЛИНДЕНСКО-ПРЕОБРАЖЕНСКОТО ВЪСТАНИЕ В СРЕДНИТЕ РОДОПИ

ДОЦ. Д-Р ХРИСТО ГИНЕВСКИ

Продължение от предишния брой

След убийството на Атанас Шапарданов и Дечо Стоев и последвалите афери (особено покушението над хаджи Нурия) революционната организация е разсипана, нейните най-авторитетни ръководители са арестувани 36 от тях са в затвора. Тези, които се спасяват, се отдръпват от организацията, други преминават в България. Владимир Бочуков от Райково споделя, че „си закача комитлъка на една роженска ела“. Заявява открито: „Щом организационни хора могат да бъдат трепани по този начин – отказвам се от тая организация, и нищо не може да ме спре.“ (7) Това не стряска ръководството на пункта – напротив новият ръководител Вълчо Антонов провежда още по-погрешна и силова политика и задълбочава кризата в организацията. Целта е – пари, пари и пак пари! Самият Антонов е привърженик на терористичните акции, а не на постоянната работа с хората, укрепване на комитетите и тяхното въоръжаване. Взема се решение от всеки член да се искат по 5 турски лири за оръжие. Зареждат се акции с покушения за пари, повечето неуспешни. Този процес също не осветлен достатъчно, не е ясен механизъмът по който се определят ръководителите на пункта. Двамата – Сарафов и Антонов – са непълно непознати за района, самите те почти нищо не знаят за Среднородопието, за хората, за атмосферата, за народопсихологията. И това е пагубно за техните взаимоотношения с местните дейци на организацията. С право Николай Хайтов пише: „Организацията е обезглавена, смачкана и то срещу два продулчени ръкава на хаджи Нурия“.

Откъде идва тази терористична практика в революционното движение в Средните Родопи? Пълен отговор на този въпрос все още не е даден – не са малко обаче основанията, че тя е наложена от ръководствата и на ВМК и по-малко от ВМОРО. Не е случайно, че те натискат пункта, а той – местните комитети да внасят и събират пари. Има

сведения, че ръководствата на ВМК и ВМОРО кроят планове да отвлечат синовете на Гешов, на Тъпчилещов и други богати хора с цел откупи. Та това, което става не е измислено или творение на местните хора. А то е и чуждо на народопсихологията на болшинството родопчани. (8)

В началото на 1903 година околийското ръководство на организацията се поема от Пейо Шишманов, който започва работата с повече размах и настойчивост. Но готви ли се въстание за няколко месеца? А и сянката на Антонов продължава да пречи на революционната организация, спъва желанието на местните дейци за работа. Ръководствата на ВМОРО и на ВМК почти не отделят никакво внимание на значението на организацията в Ахъчелебийско. Дотогава са внесени 9000 лева и 100 златни турски лири, но това не е цялата сума, събрани от местните комитети

мохамедани в революционната организация. И защо то е незначително? Много малко изследователи се спират обстойно на този проблем. Чепеларският пункт в лицето на В. Сарафов и В. Антонов пренебрегва тази част от българското население. Това е линия, наложена от централното ръководство и на ВМК и на ВМОРО. Смятат, че религиозното разделение е пречка за привличане на българите мохамедани в местните комитети, в четите като куриери или ятаци. Има известно основание за съмнения, че може да има предателства и т.н. Но при всички случаи това е грешна линия – могло е внимателно, без големи рискове да се работи сред това население и да се привлича като подпомага по различен начин движението. Погрешно е да се смята, че то не е узряло за участие в революционната борба. Самата революционна практика дава примери в това отношение – най-вече след като Пейо

пруги. Салих Османагов от Върбина – много активен сътрудник на Шишманов, Мехмед Палчев от Виево. (9) Те работят честно и безукорно. Такива са още Садък Моллахмедов от Виево, преселил се в Кутела като куриер в организацията. Хасан (Санко) Муглев от Яманско (дн. Орещец) кръстосва горите с Тодор Хвойнев. (10) Такива българомохамедани има и в други райони на Ахъчелебийско, че и по-нататък. В спомените си Христо Лакудата казва: „Помощите от с.Шахин бяха нашите най-добри ятаци, пъдаринът от Исьорен, Халил Мехмедов от Габрово, Ксантийско, Мехмед Алиев Мехмедов (Мето Алиев), съгледвач, а след това в четата на Лютата и Хвойню. Такива са и Салих Пчеларя, Асен Карахусев от Пашмакли в четата на Даракчията. Хасан Дишакан от Смилян – куриер и сътрудник има достъп да хюкюмата в Пашмакли и дава ценни сведения. Такива са и Салих Мюдеризов, Ахмед кехая от Алаמידере.(11)

Това никак не е малко и тук революционните ръководства имат грях. В навечерието на въстанието се предприемат мерки за масовизиране на организациите, правят се и промени в Устава като се разрешава да се приемат членове без разлика в народността. Но това се отнася само за християните – клетва се полага пред библията, кръста и револвера. (12) Просто не е могла да се преодолее религиозната преграда, а това за Ахъчелебийско, за Средните Родопи се оказва фатално.

Могат и други открити въпроси да се поставят, които са „бели петна“ в оценките за революционното движение през подготовката и самото Илинденско-Преображенско въстание, а и след него. Ще посоча няколко примера съвсем накратко: в предговора на сборника „100 години от Илинденско-Преображенското въстание“ проф.Иван Филчев подрежда сред изтъкнатите ръководители и Константин Антонов-Сеченката. Оценката за него е много спорна – не само за работата в Ахъчелебийско, но и за неговата дейност в Западна Тракия и Беломорието, тя е тайствено було, има непрекъснато

■ Константин Антонов-Сеченката нанася много вреди на революционното движение

разстройване. Не отива и на конгреса на Петрова нива. Кому е нужна такава оценка, далеч от истината? (13) Или пък в книгата на Христо Караманджуков „Родопско-Преображенското въстание“ (14) е написано за ролята на Пловдивския конгрес на Одринските дейатели на организацията, че дава мощен тласък на движението. Това също не отговаря на реалностите в Средните Родопи и Беломорието. Самите решения на конгреса се положителни, след отстраняването на Антонов, но за мощен тласък не може да се говори – нито идва нужното оръжие, нито се създават условия за бунт. Няма нужда от излишни героизиране на събития и личности. Нека ги показваме такива, каквито са. Те имат своите достойнства, има с какво да се гордеем, но не бива да се подминават и щекотливите неща в революционното движение.

Използвана литература и източници:

1. Караманджуков, Ал. Средните Родопи в Преображенското въстание. Сб. Преображенското въстание 1903. С., 1955 с 103-105;
Караманджуков, Хр. Западна Тракия в своето културно-историческо минало с особен поглед върху тяхното политико-революцион-

но минало. С., 1934, с. 252.; Хайтов, Николай. Родопските комити разказват. /Спомени на Анд. Дечев/. С., 1972, с. 44-45

2. Хайтов, Н. Родопските комити разказват, с.13

3. Пандев, К. Национално-освободителното движение в Македония и Одринско – 1878–1903. С.,... с.232; Материали за македонското освободителното движение в Тракия кн.І–ІХ С., 1925–28, с 35

4. Пандев, К., с.211

5. Хайтов, Н. Родопските комити разказват, с.30

6. Хайтов, Н. Родопските комити разказват, с.19

7. Хайтов, Н. Родопските комити разказват, с 53

8.Пандев, К. Национално-освободителното движение... с.236-237

9. Карапетков, П. Още за Славейно и селата около него. С., 1998, с 65-67

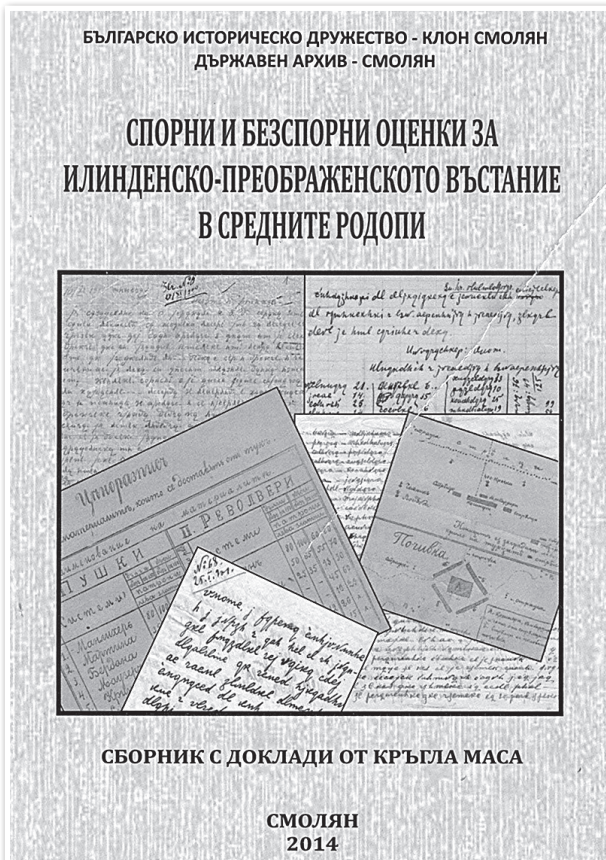
10. Хайтов, Н. Родопските комити разказват.С., 1972., с.13

11. Хайтов, Н. Родопските комити разказват с.11-13

12. Пандев, К. Национално-освободителното движение с.204-237

13. сб. 100 години Илинденско-Преображенско въстание. См. 2003, с.5

14. Караманджуков, Хр. Родопско-Преображенското въстание – 1903-2003. С., 1996 с.11-12

■ Българското историческо дружество – клон Смолян, и Държавният архив – Смолян издадоха сборник, който привлича още със заглавието си. А то е „Спорни и безспорни оценки за Илинденско-Преображенското въстание в Средните Родопи“. Сборникът е събрал доклади от кръгла маса, негови съставители и редактори са доц. Христо Гиневски, Зоя Начева и Елена Стоянова.

на юг от Рожен. И срещу тези суми получават остаряло и негодно оръжие.

Другият въпрос, на който искам да обърна внимание, е за участието на българите

Шишманов оглавява организацията. Негови сътрудници са Садък Сираков от Кутела, Хасан Патев и брат му Тахир от Петково – в движението се включват и техните съ-

„... И ТЪРСЯТ ДУХА НА КАРАДЖАТА“

Легендарният войвода е роден на 11 май 1840 година в село Ичме (днес Стефан Караджово), Ямболска област. Майка му Калина/Каля Маринова Згурьова била от Бимбеловия род от войнишкото село Факия; баща му странжанаецът Тодор Димов е също от известен в историята на антиосманската съпротива род – Узунниколовци. Прадядо му Никола Узун починал през 1817 г., дядо му Димо – неизвестно точно кога, но сравнително млад. Жена му се казвала Търна и имала пет деца. Вторият син на Димо и Търна – Тодор, е роден през 1792 г., известен като Тодор Търнин по името на рано овдовялата си майка. През 1825 г. Тодор се оженил за Каля, която му родила осем деца, от които четири умрели още малки.

КИРИЛ МОМЧИЛОВ

Тодор Димов бил от ония българи, които не скланяли глава пред турците. Като не можел да гледа повече как каймакамиът безчинства в селото, една вечер го пресрещнал на улицата и го убил с кривака си. Същата нощ бащата натоварил невръстните си деца, малко покъщнина и дрехи на каруцата, подкарал конете и с жена си Каля не осъмнали в Ичме. Беззащитното семейство през 1847 г. стигнало Северна Добруджа – от село на село, докато в средата на 1854 г. отишли да живеят в град Тулча. В 1850 г. починала жената на Тодор, грижите за малкия Стефан поели по-голямата му сестра Търна и съпругът ѝ Никола Станев. Зетят настанил Стефан да се учи на четмо и писмо при даскал Енчо Кузманов, а в свободното време момчето му помагало в дюкяна.

Нерадостно било детството на Стефан Тодоров Димов. Лишен отрано от майчина грижа и ласка, той става пръв помощник на баща си – работи като говедарче, обушарче и пазвантче (нощен пазач). Ала дребният му ръст криел неподозирана сила и изключителна ловкост за годините. За безстрашието му от турците е особено характерна случката, която очевидецът Атанас Пачев ни е разказал. Било е през пролетта на 1861 г. Богат турчин вдигнал голяма сватба в Тулча. На борбите поканили и Газа (Непобедимият) Плиса Пехливан. Събрал се хиляден народ. Под писъка на зурли и думкане на тълани един след друг напускали борбата горделиви и важни

пехливани, докато пред него не застанал Стефан Пазвантчето. Момчето проснал по гръб Непобедимият за четири-пет минути...

Тъй като победителят – българин, рано или късно бивал наказван със смърт, още през пролетта на 1862 г. Стефан Димов напуснал Тулча, забягнал отатък Дунава, във Влашко, където се запознава с Хаджи Димитър. Неусетно животът на революционната организация го увлича и двадесет и двегодишният младеж стига до Белград. В редиците на Първата българска легия Стефан Димов получава бойното си кръщение на революционер. Там се запознава с Г. С. Раковски, дружи с по-стари и по-млади борци между които са Ильо войвода и Филип Тотю, Васил Левски и Христо Иванов-Големия и др.

След разтурянето на Първата легия през септември 1862 г. Караджата се завърнал в Тулча... Сам или с други войводи преминава няколко пъти с малки чети в Стара планина и повдига духа и вярата на народа. За известно време през 1865 г. държи гостилница в Гюргево. И той като Странджата превърнал кръчмата в сборище, в средище за контакти и обединяване на хъшовете. „Тук ще спомена за грижата на Караджата. – пише в спомените си поборникът Стати Попов, родом от Русе. – Не зная в младите години какъв е бил, но аз го намерих един грижлив обичан от всички момчета. Той тичаше по българските търговци или кантори за помощ, прехрана за хъшовете...“

До зимата 1866–1867 г.

175 години от рождението на легендарния войвода

Караджата кръстосва между Румъния и България, за да поддържа връзки с поробените си събратя, да създава комитети за набиране на съратници. Да търси съмишленици за бъдещите чети Караджата и Хаджи Димитър изпратили в Търново Юрдан Юрданов Инджето. В Тулча Караджата е ръководил хъшовете, които леели куршуми и приготвявали фишеци, той има определени заслуги за създаването на Тулчанската чета „Златна надежда“.

Макар през 1867 г. замислените чети да не преминават Дунава, двамата войводи не се отчайват. Идеята за народно въстание води Караджата отново в Белград, където през есента на 1867 г. се съсредоточава голяма част от българската младеж. Във Втората българска легия Стефан Караджа получава военна подготовка, запознава се с тактиката на съвременния бой, научил се да преценява обстановката, да прави избор на позиция, да маневрира с живата сила и огъня. В своите мемоари Христо Македонски, сам участник в легията, пише: „Той идеше в легията, но постоянно сновеше от Букурещ в Белград и обратно.“ На 5 февруари 1868 г. окончателно напуснал сръбската столица на път за Влашко с 460 гроша, дадени му от П. Хитов за пътни разноски.

В края на април 1868 г. Втората легия била разтурена, по-голямата част от българите в нея преминали във Влашко. Настанало благоприятно време за образуване на нови чети. „Приготовлявах се две чети: едната под войводството на Хаджи Димитър, а другата под това на Стефан Караджата. – четем в мемоарите на Христо Македонски. – Двете тия чети се предполагаше да тръгнат заедно да преминат Дунавът и щом стигнат Стара планина, да се разделят и да се опъят по две направления.“

Голяма подкрепа в подготовката на четата на Сте-

фан Караджа оказал Христо Ботев. „Стефан Караджа и другарите му бяха в Браила, а Ботев им списваше писмата“ – твърди Дядо Паничков. Четата наброявала 68 души – градинари, ратаи, безработни хъшове, даскали, чираци и калфи... Българи-емигранти от цяла Румъния, между които и поопитни, минали през легията на Раковски в Белград, участници в Критското въстание на гърците, други били с Гарибалди в битките за освобождението на Италия.

В края на юни подготовката приключила – оръжието и боеприпасите струпали в мошията на братя Колини край с. Петрушан, на двадесет километра югозападно от Гюргево. Бъдещите четници един след друг се явили на сборния пункт, явили се и войводите: Стефан Караджа бил в бяло сако и панталони със сърмени ширити, а на калпака му се развявал майсторски изработено перо; Хаджи Димитър в строгия си костюм от сиво брашовско сукно; преоблекли се и четниците.

На малък крайбрежен остров положили клетвата пред двете развети знамена и кръстосаните саби на войводите... И тръгнала тази малка въоръжена българска войска, минала Дунава с един сал и стъпила на българския бряг – на 500 метра западно от устието на река Янтра, в землището на село Вардим, Свищовско. От там започва героичният път към безсмъртието. В село Саръяр (днес Хаджидимитрово) четниците били радушно приети от селяните; от Емин бей взели няколко коня и коли, натоварени с провизии. В Бозалъшките ливади забелязали потеря, на височината при Карайсенските лозя приели първия бой; измъкнали се, но дали две жертви. На 8 юли през нощта в бърз ход стигнали на разсъмяване до Каранановата кория и потънали в дълбок сън – две денонощия не били подви-

• Стефан Караджа

ли крак за почивка. Многобройна потеря и редовна турска войска върхлетяла отгоре им. Боят продължил няколко часа: трима от четниците са смъртно поразени; Караджата също е ранен, но не губи дух. Христо Македонски свидетелства: „Колко тактичен, майстор, решителен и смел беше той във време на сражение, толкова нежен и ободрителен биваше тогава, когато всички ние имяхме нужда от блага дума и от припомняване величието на нашето дело, което немилостиво искаше от нас такива жертви.“

Пътят към Балкана криволичи през дерета и урви, през ниви и гори. Потерята – безбройна, в сини потури и червени фесове, ги настига в местността Дълги дол, в землището на с. Вишовград. Още по-кръвава е третата битка. Редовната войска стреля точно, редиците на въстаниците оредяват, стига се до ръкопашен бой. Стотина срещу няколко хиляди! Войводите командват, зоват „на живот и смърт!“ с голите саби; Караджата с няколко момчета се хвърля с устрем върху двадесетина войника, които намират смъртта си, но и войводата отново е ранен. Неприятелят не е успял да обкръжи и унищожи четата...

Оределите четници се придвижват бавно към Балкана, осъхват край Драчовската чешма, през Каткаръ и Синия кладенец стигат гората на Али онбаши. Ловджийски кучета ги откриват и насочват потерята. Позициите на четата в Канлъдере са крайно неизгодни. Борците попадат между два огъня. Разделени на няколко групи, четниците не успяват да пробият обсадата. За трети път Караджата е ранен и накрая заловен. Хаджи Димитър повежда около триде-

сетина и по билото на Стара планина на 18 юли стигат до Бузлуджа, където вражески куршум улучва смъртоносно войводата. Много е писано за жестоката разправа с оцелелите четници, за съдбата им след Освобождението.

Със седем рани войводата Стефан Караджа е откаран в Търново, където военният лекар на турска служба д-р Киприел Джерахян му оказва медицинска помощ. На 13 юли по заповед от Русе Караджата е отправен за вилаетската столица. В книгата си „Зад завесата на големите скандали“ (2008) писателят Боян Драганов опровергава версията, че Стефан Караджа бил очакан на бесилото полумъртъв. Истината е, че на 31 юли 1868 г. войводата е починал от раните си в затвора. Така пише и английският консул в Русе Далиел, един от най-добре осведомените за описваните събития; той е категоричен: „Стефан Тулчали, един от войводите на четата сега в затвора в Русе, умиращ по всяка вероятност от раните си, не е бил екзекутиран“.

Христо Ботев пише в своя вестник „Дума на българските емигранти“ (брой 3 от 8 юли 1871): „Те измряха, но тяхната смърт беше голям удар за Турция, голям и за нашето отечество – на първата известна падането, на второто възраждането. Сънливия тиранин залитна на трона от думите: „Българистан калктъ“ (България въстана) и окачи мъртвия Черковен въпрос на галваническа кука, с кое, без да иска, призна името на робите си – призна борбата. Будния народ стресна се силно, огледа се и, като не можа да скочи на оръжие, със сълзи благослови великия подвиг на синовете си. Той видя и усети силата си.“

ДИМИТЪР ШАЛАПАТОВ

На 5 септември 1913 г. е изгорено село Манастир, голяма част от населението му дири спасение в посока Сачанли, но, след като и то бива запалено същия ден, заедно манастирци и сачанлийци се отправят към село Доганхисар, където намират защита жителите на околните български села, нападнати от башибозук и редовна турска войска. На 9 септември след тежки сражения село Доганхисар пада в ръцете на турците и е опожарено. Населението бяга към град Дедеагач, където търси защита от чуждестранните консули.

Именно този отрязък от историческия поход потомци от селата Манастир, Сачанли и Доганхисар решихме да повторим. На 15 май 2015-а сутринта на сборния пункт пред сградата на тракийско дружество „Димитър Маджаров“ в Кърджали се събра група от седем доброволци, която за три дни трябваше да извърви около 90 километра пеша по тежък планински терен. В групата влизаха ветераните Станил Димитров, Петко Батуров и Яни Арабаджиев, всички участвали в няколкото организирани досега похода, както и по-младите Златка, Ива и Христо, идващи с нас за първи път. Авторът на тези редове отговаряше за маршрута на похода. Тръгнахме в седем часа сутринта. Отбихме се в квартал Гледка, където заредихме минерална вода, необходим за изтощителното изпитание. Продължихме към прохода Маказа, където бяхме след около половин час. Преприяхме границата с Гърция за минути и започнахме да се спускаме към Гюмюрджинската равнина, останала в спомените ни от разказите на нашите родители и деди.

След 15 км вдясно се видяха къщите на село Дерекьой. Успях да забележа в центъра църквата „Св. Илия“. Вгледах се внимателно да различа в дерето трите бряста, където всяка година на Илinden се е провеждал съборът на селото. Малко по-нататък видяхме и Козлукьой, другото българско село северно от Гюмюрджина по пътя за Маказа. Завихме наляво, без да влизаме в Гюмюрджина, в посока град Шапчи. Минаваме през селата Караджакьой и Ирджан, а след разклона за с. Черибашкьой тръгваме в посока с. Курджали, където през 1944 г. е роден един от нашите спътници – Станил Димитров, и с. Козлукьой. В последното село спряхме за почивка. Тук след 1913 година се заселват най-много сачанлийци. Построяват си църква, на която монтират спасената камбана от храма в своето село.

Продължихме пътя си и стигнахме Ени Балдъран – новообразувано село в землището на с. Сачанли, заселено предимно с каракачани. Оттук по хубав асфалтов път се отправихме към с. Манастир, началната точка на нашия поход. В 10 часа и 30 минути бяхме под вековния чинар, в близост до който е била църквата „Св. Богородица“. Напълнихме си вода от чешмата Черковния чу-

чур. До нас спря кола с двама млади мъже в нея. Запознахме се. Името на шофьора бе Реджеп, неговият спътник се казваше Али. Оплакаха се, че няма достатъчно трева за едрия добитък, който отглеждат. Казахме им, че някога тук са живели нашите деди, а пък те с усмивка ни отговориха, че след това са се заселили техните предци, дошли тук от българо-мохамеданските махали под връх Коджаеле. След дружелюбната размяна със селяните поехме на север.

Над селото, запазени от времето, видяхме гробищата, в които лежат костите на хиляди манастирци. Със свежи сили изминахме за час шесткилометровата отсечка до асфалтовия път в местността Саркьъз. Тук тръгнахме в посока село Сачанли по билото на карадеренския балкан, който е осеян с ветрогенератори. След час и половина достигнахме връх Карлъангъч. В посока запад се видя възвишението Конгила, а зад него и руините на село Сачанли. Вдясно от нас се виждаха изворите на река Карадере. Тук е и местността Азмаците на с. Сачанли. По левия рид над Карадере, осеян също с ветрогенератори, чак до Сюлейманово падало се намира връх Св. Елена (Еленско падало).

Почти веднага поехме по друма към с. Сачанли.

Вървах напред с Петко Батуров и Яни Арабаджиев. През местностите Молпасана, Матова нива и Коритата стигнахме до началото на Конгила, където се събрахме цялата група за кратка почивка. Продължихме по северния склон на Конгила, по средата му мястото беше много усойно. Вековните габрови, букови и дъбови дървета бяха огромни. Със Станил Димитров като ловци си споделихме, че през горещите летни дни именно тук се крият дивите прасета.

След като преминахме Конгила, видяхме на отсрещния рид стадо кози и двама пастири до тях. Забелязахме и една чешма. Водата ни беше свършила и Петко и Яни отидоха да напълнят празните бутилки с живителната течност. Ние продължихме към стадото, състоящо се от черни и бели сачанлийски кози. Видяхме се с двамата мъже, които бяха от България. Единият беше пастирът на стадото, момче от Джебел, другият бе Мюмюн, стар наш познаник, който наглежда стадото с крави, което пашува от дълги години в Сачанли. Тъй като водата, която ни донесоха Петко и Яни, не беше много вкусна, Мюмюн ни заведе до Карагьоз чешма (предполагам, че това е Каракуш чешма) с много сладка вода, останала от българско време. В Сачанли бяхме в 15 ч. Пътят от 20 км бяхме изминали за четири часа и половина.

Седнахме за почивка на Хорището. Пред нас беше църквата „Св. Димитър“, зад нея се виждаха старият чинар и руините на Каршищната махала. Вдясно е била махалата Пуляната, в чийто долен край са долинните гробища. По-нататък се виждат запазени от онова време орехови дървета, които се

По кървавия път на спасението

Манастир–Сачанли–Доганхисар–Дедеагач

намират в Долната махала. Ридът зад нас е осеян с останките на къщите от най-голямата сачанлийска махала – Горната. След около половин час поехме по обратния път, по който са се спасявали сачанлийци преди 100 години.

Тръгнахме по Друма, минахме отново през Конгила, Коритата, Матова нива, Молпасана и стигнахме до Карлъангъч над Азмаците, където се съединяват пътищата от Сачанли и Манастир. Продължихме, минавайки покрай местностите Календра, Яланджиева колиба, Малък конак, Анатема, Голям конак, и към 19 часа, привечер, достигнахме финалната точка от прехода ни през първия ден – чешмата Бялата ода. Бяхме изминали разстояние от 33 км за 8 часа и половина.

На другия ден в 11 часа тръгнахме от същото място към Доганхисар. Решихме да се изкачим на връх Шапка (Булкин гроб), вдясно от него е проходът Думанлъг кедик. Тук някъде се е намирала Запартова от дълги години в Сачанли. Тъй като водата, която ни донесоха Петко и Яни, не беше много вкусна, Мюмюн ни заведе до Карагьоз чешма (предполагам, че това е Каракуш чешма) с много сладка вода, останала от българско време. В Сачанли бяхме в 15 ч. Пътят от 20 км бяхме изминали за четири часа и половина.

Седнахме за почивка на Хорището. Пред нас беше църквата „Св. Димитър“, зад нея се виждаха старият чинар и руините на Каршищната махала. Вдясно е била махалата Пуляната, в чийто долен край са долинните гробища. По-нататък се виждат запазени от онова време орехови дървета, които се

преодоляхме, беше 140 метра. Изкачихме се за около четирисет минути. На върха направихме снимки с развято българско знаме. Почувствахме се горди като българи, любящи се на земите, които са изоставили по принуда предците ни. На север се виждаше връх Коджаеле, на запад се очертаваха контурите на ридовете около Манастир и Сачанли, а на юг се простираше планинската верига над Доганхисар, Тахтаджик и Пишман, на изток пък бе Дервент с осемте си махали, пръснати из балкана.

Спуснахме се по южния склон на върха. Тръгнахме по асфалтовия път за Доганхисар, но след 4 км стигнахме до разклон от черен път, по който може да се отиде до Кутруджа, Пишман и Тахтаджик. Взехме решение младите от групата (Ива, Златка и Христо) да продължат по билото на планината Китка и, минавайки край село Фъндажак, да се спуснат към Доганхисар по водоразделния хребет на Голямата и на Малката доганхисарска река. Това е пътят, по който са минали търсещите спасение сачанлийци

и манастирци на 5 септември 1913 г. Останалите се отправихме към Тахтаджик. Решихме да обогатим похода си с този път, тъй като досега само аз бях посещавал селото. Първоначалната идея беше, след като отидем в Тахтаджик да продължим в посока Доганхисар, знаейки от спомените на хората, че разстоянието е около 10 км. Оказа се, че то е почти двойно по-голямо.

От разклона тръгнахме по водораздела на реките Къзълдели и Тахтаджишката. След 3 км завихме вдясно и пред нас се появи долината, в която е разположено село Тахтаджик. Мястото е затулено за ветровете, които духат в Манастир и Сачанли, и по тази причина земята беше запазила влагата си и наоколо имаше буйна тревна растителност. Сигурно затова някога е основано точно тук, в тази долина на балкана село Тахтаджик. Природата е давала възможност да се изхранват многобройните стада овце и кози. По пътя за селото видяхме толкова много костенурки, колкото не бях срещал в българските гори от години. След

около 2 часа пристигнахме до нашата цел.

Забелязахме, че тревата тук е по-друга, имаше лапад, коприва, магарешки бодил – тревни видове, които ги нямаше наоколо в гората. Храстите също бяха различни. Тахтаджик е разположен на рид, в края си той има височина, на която се намират гробищата. Тук е била и църквата „Св. Богородица“, чиито основи са запазени. Яни Арабаджиев носеше свещи, от тях запалихме в църквата за покой душите на мъртвите, лежащи в гробищата. След като преляхме гробовете, край които минахме, се оттеглихме за почивка над селото.

Продължихме пътя си към Доганхисар, след 2 часа поход достигнахме местността Курбалъка в доганхисарския балкан. Колебаехме се дали да продължим за Доганхисар, без да знаем дали ще можем по светло да пристигнем, там тъй като този път пеша досега не бях минавал. Предложението ми да тръгнем за Армаганската долина бе възприето, тъй като знаех, че разстоянието до там е 10 км и пътят се спуска надолу. Независимо от това този участък изминахме най-трудно, тъй като силите ни бяха на своя предел, а вече пестяхме и малкото ни останала вода за пиене. След като бяхме изминали 35 км за деня, в 7 часа и половина вечерта бяхме на асфалтовия път до Армаганската долина. На това място група от хиляда български бежанци през 1913 г. след сражението при Фере, идваща от землището на село Балъкьой, се отклонява налясно на 2 км за почивка и да утоли жаждата си. Така, както и

Продължава на 5-а стр.

КОСТА ЛЬОНДЕВ

В средата на юли 1903 г. на „Петрова нива“ сред Странджа се провежда конгрес на Одринския окръжен революционен комитет (ООРК). По-късно събраниято става популярно като Странджанското Оборище. Паралелът се налага сам, тъй като на конгреса се взима решение за вдигане на въстание на българите от все още поробена Тракия. За начало на въстанието е избран 19 август, когато е големият християнски празник Преображение Господне.

Трима са представителите на революционен Свиленград на конгреса. Анастас Разбойников дори е избран за секретар на конгреса. Другите двама са войводата Георги Тенев и Димитър Катерински, председател на околийския революционен комитет в града. Катерински е бил затворен в една колиба, защото твърдо отстоявал позицията на свиленградския комитет. А тя била, че няма готовност и условия за въстание. Подобно действие би довело само до поругаване и изселване на българите от Тракия, както и по-късно се случва.

Вземайки решение за въстание конгресът определя 5 революционни окръга, като Свиленград е център на трети район с войвода Георги Тенев с първи негов помощник друг свиленградчанин Христо Арнаудов. Акцентира се върху снабдяването с оръжие. За целта в Любимец, тогава Хибибча, е организирана работилница за производство на бомби от типа „одринки“. Тя се

КОНТРАБАНДИСТКО МАГАРЕ-ТЕРОРИСТ ВЗРИВЯВА ТУРСКА ЗАСТАВА

■ Христо Арнаудов

ръководела от пунктовия началник Янаки Гочев. За въстанието били доставени 209 пушки – „Кримка“, „Бердани“, „Маргини“ и модерните за онова време „Манлихер“. Пушките били окомплектовани с 13 700 патрона. Въоръжението на

въстаниците включвало още пистолети и динамит.

Събирали се разузнавателни данни за противника. Свиленградчанинът Васил Николов, прислужник в Българското търговско агентство в Одрин установил, че турците разполагат

само в Одрин с 3 600 души пехота и още толкова кавалерия, плюс 27 оръдия и (50 товарни коли.

Според плана за въстанието в Свиленградския район се предвиждало да се провеждат четнически нападения, чиято цел била да се държат в напрежение турските сили в Одрин, за да не се допусне да се включат срещу основните бойни действия, които били планирани за Първи район – Малко Търново. С тази задача трябвало да се справи четата на Георги Тенев и Христо Арнаудов, която се състояла от 70 четника – 40 от Свиленград, а останалите от други населени места.

На четата бил поставена задачата да атакува селата Лисово и Костур, които

тогава са били турски погранични. Подготовката на четата и нейното екипиране обаче се бавело, като основна причина за това били споровете между Георги Тенев и Христо Арнаудов кой да е първи войвода. Все пак на 18 срещу 19 август вечерта 10 четника преминали границата и ударили турските гранични части, след което се върнали отново на българска територия. В този бой турците загубили 15 души, а четниците имали 1 ранен.

Второ нападение с целия си наличен ресурс четата направила на 31 август. Ето какво пише за битката войводата на четата Георги Тенев: „Бе по харман време. Запалихме ги и изгоряха. По време на сражението

турската войска ни обстрелва с артилерия. Нападна ни и кавалерия. При Кюстюккой (Костур) дадохме 12 убити, а при Кожджапли (Лисово) – 6. След като превзехме двете села се насочихме към Дервишка могила. Хората ми го атакуваха два пъти, но безуспешно. Дадохме 5 убити. По време на сражението цялото българско население премина в България. След това Дервишка могила превзехме с едно магаре, което купихме от един контрабандист за 5 лири. То бе свикнало да върви по пътя с контрабандата. Натоварихме го с десаги пълни с бомби по 5 кг. Турците хванаха магарето, мислейки, че носи контрабанда. Бомбите гръмнаха и избиха турската застава. Два дни селото бе в наши ръце. Щом пристигна турската войска с артилерия, четата се оттегли към Соуджак (Студена), чиито лозя бяха унищожени от турски гранати. Заедно с българска войска пазихме селото 10 дни. Понеже се получи заповед за разформироване на четата я разпуснах и отидох да зимувам в Ямбол.“

Участието и резултатите на Трети свиленградски революционен район в Преображенското въстание са скромни, но те показват недвусмислено, че тракийците от Свиленградско са били готови за саможертва в името на свободата на своето отечество – България

■ Свиленградски четници

По кървавия път...

Продължение от 4-а стр.

ние направихме след този изтощителен преход, след което дойде Христо с колата да ни закара до Доганхисар. Преди век над 100 българи, предимно от Сачанли и Манастир губят живота си тук, избити от турската войска. Ние отидохме в хотела на Маки в Доганхисар, където възстановихме силите си за последния етап от похода Доганхисар – Дедеагач.

В неделя в 7 часа и 15 минути камбаните на църквата „Св. Богородица“ в Доганхисар забиха, оповестявайки започването на неделната служба. Това ми вля сили и ме зареди с оптимизъм, че не всичко е загубено. Въпреки че камбаните на българските църкви в Манастир, Сачанли и Тахтаджик отдавна са заглъхнали, надеждата, че тази земя отново ще посреща своите чедра, остава жива.

Около 10 часа тръгнахме към Дедеагач. Нивите наоколо изобилстваха със стари бадемове (миндалови) насаждения. На километър от селото е чешмата Кузната. От там са се снабдявали с вода близките доганхисарски махали. По-нататък пътят води покрай Малката река. По протежението ѝ се намира Пеюв скок – водопад с дълбок вир, някога гъмжал от риби змиорки. Слънцето напече силно. Казах на моите спътници, че някога момите на Доганхисар са ходели да се къпят под кристално чистите води на водопада. Момичетата, които бяха с нас, решиха да опитат прохладата на студените води на Малката река. По-надолу в нея се влива малката рекичка Муржила, където се развъждали

змиорките. След 8 км сме до планинска верига, на която е разположено Сус тепе. Тук на 9 септември 1913 година колоната от бягащи хора е нощувала и от височината са гледали как гори село Доганхисар. Обядвахме в местността Касъка – Дервентския проход. От едната страна се издига Шилестият камък, от другата – Орлови-ят камък. От тук са минали и заточениците от Доганхисар през март 1923 г. Бяхме седнали под огромния чинар, ням свидетел на събития, станали през вековете. Споделих, че наскоро четох пътеписа на Атанас Шопов-Офейков, озаглавен „Из вилаетите“. В него той пише точно за този район през 1893 година, когато като секретар на Екзархията е дошъл да проверява как е организирано учебното дело, което от 1891-а е преминало към българската църква. Авторът споменава, че любезните домакини са го нагостили на това място под чинара с традиционното тракийско чевеърме, но преди това и с още едно ястие, което дотогава не бил ял, а именно – кокореч. Офейков обяснява как се приготвя то. Вземат се дреболите на агнето – черен и бял дроб, сърце, бъбреци, далак, дебел черва, лой. Всичко това се нарязва на средно големи парчета, солява се и се нанизва на дълъг прът. Вземат се предварително почистените тънки черва, които се навиват плътно около месото, нанизано на пръта, така при печенето червата не позволяват мазнината да пада в огъня. Получава се сочно и вкусно ястие. Ние не ядохме нито чевеърме, нито кокореч, но с голям апетит се справихме с последните резерви, които беше извадил Станил Димитров.

От разказа ми се впечатли председателката на младежите Златка, която заяви, че ще приготвят кокореч на някоя от техните прояви. Не толкова младите участници в похода си пожелаха наум да бъдем поканени, за да го опитаме. След около час почивка бяхме на крака, за да извървим и последната 13-километрова част от нашия път. Минахме през село Дервент. Църквата „Св. Харалампий“, строена през 1868 г., респектира с големината си. За съжаление двуетажната постройка на училището, което се издигало вдясно от храма, е съборена. Старата църква „Св. Георги“, вдигната през 1800 г., е основно ремонтирана и запазена. Излязохме от селото и пред нас започнаха да се появяват маслиновите градини на дервентци. Навлязахме в ареала на маслината. В този район тя вирее най-добре на морското равнище и в близост до морето.

Пресяхохме за последно Малката река, тук

дервентци я наричат Пески дере. Преди да пресечем и река Индере, минахме покрай крепостта Кара Гювенджик, зад нея вдясно се намира на около 2 км гара Бадома. След река Индере тръгнахме успоредно на жп линията. Там, където се намира село Бадома – вдясно от пътя, скрито в полите на балкана, тръгнахме наляво в посока Дедеагач. След час пристигнахме в града.

Минахме покрай казармите, където са били настанени бежанците преди 100 години, покрай българската махала и накрая спряхме пред фара-символ на Дедеагач – един български град в съзнанието на нас, тракийските българи. След два часа почивка тръгнахме за България с чувство на изпълнен дълг към нашите предци. След век, ние, техните потомци, изминахме част от техния кървав път, усетихме част от техните физически несгоди, които са преживели, но са оцелели и са стигнали до Майка България. Обещахме си да се върнем.

МАРИНКА КАЛЧЕВА, ВАРНА

Приветствам решението на Централното ръководство на СТДБ да се изпрати обръщение към Папа Франциска във връзка с геноцида над тракийските българи.

Вече 104 години българските управници не потърсиха нови варианти и предложения за обезщетяване на ограбените имоти на българите от Източна Тракия. Признателните потомци ще споменават дедите си, които турмо-зени и прогонени, са принудени да търсят подслон в България. Бежанците си отидоха от този свят със сълзи на очи и с поглед към родната им Тракия. Живели векове в с. Енидже, с. Сакли-

НЕКА ИСТИНАТА ДА СЕ ЗНАЕ ОТ ВСИЧКИ

ца и с. Кавакли, Лозенградско. Изгонени от бащиното огнище, оставили ниви по 300-400 дка, лозя – 6-8 дка, зеленчукови градини, къщи, дворове и животни. Останали и с много мъки неизказани.

Всички сме с вечен дълг към тях. Огорчени от съдбата си, те

са издържали на историческите и житейските бури през злочестата 1913 г., която променя съдбата на цяла Източна Тракия.

Никой няма право да потули и заличи паметта ни за тях: пращам ми Илия Проданов от с. Енидже, убит през 1913 г., дядо Георги, Алекси, Тодор, Георги

Арабов, Трифон Стаматов от с. Саклица, дядо Златан Илиев от Кавакли. Пеем тракийски песни и плачем за тяхното скръбно минало.

Моля, който знае повече за тези села и съдбата им, нека да пише във вестник „Тракия“ или на адреса, който давам: Варна,

кв. „Владиславово“, бл.4, вх.10, ап.8, тел. 052561192.

Предлагам погромът над българите от Източна и Западна Тракия и Мала Азия да влезе в учебниците, тези кървави страници не трябва да се скриват от младото поколение. Нека истината да знаят всички.

СЪДБАТА НА ЕДНО БЪЛГАРСКО СЕМЕЙСТВО ОТ ОДРИН

ДОЧКА ИЛИЕВА ПАВЛОВА, СОФИЯ

През 1913 г. на 7 май идват в България семейство Иван Попов и Мария Попова. Те повече не могат да останат в Одрин. Мъжът Иван Попов като участник в революционното движение е интерниран два пъти, преследван той повече не може да остане в Одрин. Братът на съпругата Мария Попова е убит в Балканската война. Опитал се да дезертира от турската армия, в която е мобилизиран, и да избяга в българската войска.

На 10 септември 1922 г. тъщата на Иван Попов Султана (Стоянка) Иванова, 75 години, тръгва за България, но не я пускат да влезе. Султана е родена в Стара Загора през 1848 г. и умира в Одрин през 1924 г.

През 1916 г. Светлана Иванова, на 14 години, племенница на Иван и Мария Попови идва в България. Тя е родена в

Одрин и умира в София през 1979 г.

В Одрин семейството оставя къща развалина с място от 2400 кв.м и 48 дка ниви, ливади и лозя.

Янако, бащата на Мария Попова и Петър Янаков, е роден през 1830 г. в Стара Загора и умира през 1922 г. в Одрин. Петър Янаков е роден през 1884 г. в Стара Загора, той е убит в Балканската война през 1912 г.

Майката на Светлана Иванова остава в Одрин, там създава ново семейство, от което се раждат две дъщери близначки. Едната от тях се казва Анастасия, която е отишла в Гърция. Предполагам, че и другата близначка е била с нея, но повече за това не зная.

За съдбата на тази част от семейството научих от надгробните плочи, които фотографирах. Ако някой знае нещо за дъщерите на Светлана Иванова, а и за родените в Стара Загора, може да ми се обади на тел. 028519418 или 0789895024

ДЛЪЖНИКЪТ Е ТУРСКАТА ДЪРЖАВА

МИЛЕНА ДИМОВА ПЕТРОВА, КАЗАНЛЪК

Мисля, че е задължителен за българското общество сериозен всенароден разговор във връзка с 90 годишнината от подписването на Ангорския договор. На него да бъдат засетнати темите за мирна ревизия на Ньойския диктат, за изпълнението на Ангорския договор, по който Турция дължи на тракийските бежанци от Източна Тракия и Мала Азия и техните наследници повече от 20 милиарда щатски долара.

Тезата на проф. Борислав Йотов за изконната тракийска кауза, която пламенно, безкористно и аргументирано защитава в книгите си, е обективна, безпристрастна и убедителна. Трябва всички заедно да се борим срещу уникалната и скандална несправедливост спрямо законните, исторически обусловените права на част от българското население, срещу безпрецедентното нарушение

на основния принцип на международното право – *pacta sunt servanda* (Съглашенията, договорите трябва да се изпълняват). Той вече гостува в Казанлък и изложи своите позиции.

Ще спомена и тезата на Папани Козарева за запазено право на собственост върху нашите изконни земи. Запазените права са регламентирани с чл.Б и чл.Г от протокола към Ангорския договор. Член Б по същество изразява, че Турция признава, че българите имат собстве-

ност в Турция. Член Г регламентира, че българските граждани, които не владеят имотите си в Турция, им право да им се върнат имотите и да им бъдат заплатени приходите и наемите за времето, когато са били ползвани от турската държава. Длъжник е турската държава, никой друг.

Срещу тракийските българи от Източна и Западна Тракия и Мала Азия бе извършен геноцид. Конвенцията за преследване и наказание на престъплението геноцид защитава правата на тракийските бежанци и техните наследници, за това престъпление няма давност и тракийци трябва час по-скоро да бъдат обезщетени.

За да оцелеем и се съхраним като нация е необходимо законосъобразната и справедлива тракийска – чисто българска изконна кауза за национално единение да победи и святото ни дълголетно дело да се увенчае с успех.

ЗАПИСАНИ СПОМЕНИ

МАЛКИЯТ ГЕРОЙ

ОЛГА СТОЙЧЕВА, ВАРНА

Чувала съм, че в тревожните и несигурни години на войните от 1913-1915 г. българин казал, че ако се наложи да напусне Тракия ще вземе със себе си три неща: песента – несравнимата с нищо тракийска песен; един слънчоглед, който да му напомня за щедрото слънце над Тракия, и спомена за един път, неравен като напуканите му ръцете, по който някога да се завърне.

Тежки години, страшни години! Тръгнали върволиците от хора гладни и измъчени, окървавени, подгонени като добичета от родните си места, тъй както вършеели на хармана, с най-вехтите си дрехи. Така пристигнали в майчицата България. Само с един живот, с челядта и с отрудените си ръце.

Това се случило през 1913 г. Семейството им било седемчленно: двамата родители и петте им деца. Баща ми казваше, че животът им е започнал три пъти съвсем от началото. След много патила семейството минало границата. Там ги посрещнала група от хора, които, според баща ми, били много странни – с бради и въоръжени с карабини.

Завалил дъжд и децата се скрили под каруцата. Посрещачите разпитвали дядо ми кой е, откъде е, и като разбрали подробностите с бурна радост поискали да видят малкия герой. Баща ми бил изваден из-под каруцата и се озовал в ръцете на въоръжените хора, които го подхвърляли нагоре с думите: „Колко пусии му правихме на този звяр, но той все се спасяваше. Това мъничко дете успя да го ликвидира“.

Когато „малкият – голям герой“ стъпил най-после на земята целият треперел, сълзи се стичали по бузите му, носът му протекъл и за нещастие намокрил и панталоните си.

x x x

От баща си запомних следния разказ за преживяното от него, когато бил още малък:

Веднъж баба ми и една млада булка от селото решили да пазаруват в Лозенград. Баща ми, съвсем малък, на около 5-6 години тръгнал след тях. Те го отпратили, но той не се върнал в селото, а поел през лозята. Вървял успоредно на пътя. Скоро зачаткали конски копита и жените били настигнати от турски офицер, който бил известен като жесток и кръвожаден. Посегнал от седлото, хванал младата жена и затършувал из пазвите ѝ. Спуснала се баба ми, започнала да го моли да я пусне, а после се опитала да я освободи. Младата булка се отскубнала, но турчинът се смъкнал от коня и сграбчил възрастната жена. Започнала жестока борба. В един момент баба ми видяла детето си в лозето и със сетни сили му извикала да не гледа, а да направи нещо, защото „животът на семейството е отгоре ѝ“. Тези думи означавали, че в подгъва на бялата ѝ риза има зашити златни пари. Така правили всички жени от селото и когато през 1913 год. били подгонени от хармана и тръгнали към България, били само с тези нищожни средства. Баща ми, тъй като не знаел какво да направи, извадил едно колче от лозето, ударил коня по задницата, а той хукнал към града като повлякъл стопанина си, защото последният не бил освободил ръката си от юлара. Офицерът стигнал мъртъв в Лозенград.

Младата жена се довякла до ковачницата на дядо ми и му разказала набързо за случващото се. Той захвърлил чука и с твърдата кожена престилка хукнал към града. Заварил жена си с детето да стоят наред пътя, чудейки се какво да правят. Споменът на баща ми е, че той и майка му се озовали в лозето и тримата поели пътя към Лозенград, който вече бил наблизо. Там отишли в къщата на един турчин, който бил справедлив човек. Той ги скрил на тавана, защото междувременно заптиетата започнали да търсят комитите, като претърсвали къща по къща. „Баш комитата“ до такава степен не разбирал нищо, че провесил двата си крака от капандурата и се превивал от смях, като видял как изпод едно голямо дървено корито на двора потекла рекичка. Под коритото, през това време се бил скрил един старец.

За случилото се знаели само няколко души от селото и укривателят. Вестта обаче по неведоми пътища била стигнала и до България.

Съюз на тракийските дружества в България • Тракийски научен институт Институт за исторически изследвания – БАН

организиран научна конференция на тема: „Ангорският договор и съдбата на Тракия след Първата световна война“
По повод на 90-годишнината от подписването на Договора за приятелство между България и Турция (18 октомври 1925)
Конференцията ще се проведе в София на 26 ноември 2015 г.

Цели на конференцията:

Да се анализират и сравнят различните интерпретации на Ангорския договор, свързани с промени в геополитическата ситуация, външни зависимости и интереси на различните страни в него.
Да предложи нов прочит на събитията, свързани с Тракия след Първата световна война;
Да направи достояние на по-широката общественост проблемите на тракийските българи в новата и най-нова история на България.

Основни тематични направления за дискусия:

Етнодемографската ситуация в Тракия след войните 1912-1918 г.
Външнополитически аспекти на Тракийския въпрос след Първата световна война и мястото му в българо-турските отношения.
Бежанският проблем – демографски, финансови и социални въпроси.
Тракийската организация и Ангорският договор.
Мястото на Ангорския договор в националната памет.
Ангорският договор в съвременен геополитически контекст.

Организационен комитет:

Чл. кор. Васил Проданов
Проф. Илия Тодев
Д-р Ваня Стоянова

Моля, изпращайте заявки за участие до 30 октомври 2015 г. на адрес: vania.stoyanova@abv.bg

В Широка лъка откриха паметна плоча на генерал Калин Найденов

В Широка лъка бе открита паметна плоча – барелеф на родения в селото бележит българин – генерал Калин Найденов, герой от Сръбско-българската и от Балканската война. След произнесените слова бе отслужена панахида и поднесени венци и цветя. Тържеството приключи с песента „Излез е Дельо хайдутин“ под съпровод на гайда в изпълнение на участничка от музикалното училище. На тър-

жеството присъстваха и наследници на героя, сред които бе правнукът Виктор Калинов Тодоров. За барелефа и обновяване на къта на героите, както и за празника на селото от община Смолян и дарители са събрани около 11 000 лв., каза кметът на Широка лъка Васил Седянков. Автор на бронзовия барелеф е скулпторът Димитър Паев.

Калин Найденов е роден в Широка лъка през 1863 г. Учи в артилери-

ската инженерна академия в Торино, Италия, а след това е изпратен в заводите Круп, където по негова конструкция се изработват 15 сантиметрови гаубици. Той е военен министър на страната ни по време на Първата световна война. Става професор по артилерийски науки във Военното училище и прави нововъведения за артилерията и превъоръжаването на армията ни. Загива при атентата в църквата „Света Неделя“.

Снимка: Петя Гайдарова

ЗАГУБИХМЕ ГОЛЯМ РОДОЛЮБЕЦ

На 1 септември 2015 г. се разделихме с доцент Янчо Василев – един от будните потомци на тракийските бежанци от с. Ениджия, Одринска Тракия. Роден в село Генералово, област Хасково на 2 август 1933 г. в семейството на тракийски бежанци от с. Ениджия, Одринска Тракия, доцент Василев се утвърждава като дългогодишен преподавател по физика в Софийския университет „Свети Климент Охридски“ и активен член на ръководството на тракийското

дружество в София до 2011 година. Като член и на фондация „Баш Клисе“ от Свиленград той допринася много за разпространението на книгата „Ениджия – една България останала в миналото“. Утвърждава се като един от инициаторите на трите родови срещи на Секлемовия род от с.Ениджия. През годините той отстоява смело и упорито имуществените права на своите предци в редица декларации, статии и дописки с вярата, че ще постигне при-

знание за жертвите и несгодиите, причинени на тракийските бежанци.

С ярка гражданска позиция, честност, принципност и вяност към каузата на бежанците от Тракия, доцент Василев оставя трайна следа в историята на тракийското дружество.

Загубихме уважаван тракиец, приятел и съмишленик.

Поклон пред паметта му!
От Софийското тракийско дружество и ЦК „Родопи“

ПО СТЬПКИТЕ НА ЛЕГЕНДИТЕ

ВАЛЕНТИНА АНГЕЛОВА

„По стъпките на легендите“ ще тръгне бургаското тракийско дружество „Екзарх Антим I“. Това е името на новия проект на организацията, съфинансиран от Община Бургас в рамките на програмата им за подпомагане на културни проекти на територията на общината.

Тракийци ще съберат автентични песни и предания от района на Община Бургас, които ще бъдат отпечатани в книга и разпространени сред училища, библиотеки, читалища, неправителствени организации и др. институции. Проектът ще направи пряка връзка между по-възрастното население от региона и младежи – доброволци, които ще събират фолклорния материал.

„Дейностите ще продължат 3 месеца: от септември до ноември“ – разказа Тодор Ангелов, председател на тракийско дружество „Екзарх Антим I“. „За нас това е само първа стъпка към събирането и популяризирането на автентичния тракийски фолклор. Планираме дейностите да бъдат надградени и продължени със събиране на приказки, легенди и др.“ – допълни той.

Новини за дейностите по проекта бъдат регулярно публикувани на сайта на дружеството – www.trakiee.org.

Честито!

Централното ръководство на Съюза на тракийските дружества в България и редакцията на вестник „Тракия“ поздравяват рождениците на Съюза:

Цанка Богомилова – София 10.IX.1963 г.
Вели Светлинов Чаушев – София 11.IX.1934 г.
Йордан Костадинов Гевренов – Плевен..... 21.IX.1931 г.
Кирил Петков Сарджев – Хасково..... 23.IX.1949 г.
Любомир Григоров Шопов – София..... 24.IX.1942 г.
Калинка Згурова Кънева – София 25.IX.1945 г.

НАГРАДА ЗА ХОРОТРОПЦИТЕ

Танцовият състав „Хоротропци“ при тракийското дружество „Димитър Маджаров“ – Кърджали се завърна с трета награда в категория танцови клубове над 18 години от Втория конкурс за народни песни и танци „Фолклор от извора“. Конкурсът се състоя на 28 и 29 август в Минерални бани по време на Празника на минералната вода, здравето и красотата, организиран от общината и местното читалище „Заря –1957“. В конкурса взеха участие над 100 участници.

ТРАКИЯ – Орган на Съюза на тракийските дружества в България – София 1000, ул. „Стефан Караджа“ 7-А Печат: Военно издателство ЕООД

Абонирайте се!

Каталожен номер

759

Издава: Върховният комитет

Редакционна колегия: чл.-кор. на БАН Васил ПРОДАНОВ, проф. Иван ФИЛЧЕВ, Елена АЛЕКОВА, Никола ИНДЖОВ и Хубен СТЕФАНОВ; Главен редактор: Тодор КОРУЕВ
e-mail: vesttrakia@abv.bg, stbd_sofia@abv.bg, тел.02/986 71 26; факс:02/987 57 53

БАНКОВА СМЕТКА
СТДБ (за вестника)

IBAN: BG34STSA93000001682816 BIC:STSABGSF
Банка ДСК ЕАД, клон 1, ул. „Княз Ал. Батенберг“ – София 1000

КОРЕСПОНДЕНТИ: Валентина АНГЕЛОВА (Бургас) – 0879 545 115; Недка ГОСПОДИНОВА (Перник) – 076/60 13 67;
Димитринка СМОЛЕВА (София) – 02/412 12 36, 0886 746 044; Михаил МИХАЙЛОВ (Сливен) – 044/62 48 53;
Анета Георгиева (Хасково) - 0894 044 420; Веска Ламбова (Шумен) – 0877 71 85 03; Мария ИВАНОВА (Ямбол) – 046/66 35 40
Изпращайте текстове не по-дълги от 4 стандартни машинописни страници (1800 знака). Хонорари за публикуването им не се дават.

Проф. Валерия Фол:

Узаконяването на тракийската църква е обίδα към обществото

МЛАДЕНА ГЕРМАНОВА

- Проф. Фол, вие сте една от най-утвърдилите се в България траколози. Как ще коментирате твърдения на последователи на Тракийската църква, които твърдят, че е наследница и правоприменица на всички западни и източни християнски институции от I век по нашите земи?

- През I век е имало вече християнство, но то е било разпространено в други територии. Да се твърди, че е имало организирана църква сред траките или че Христос е било тракийско божество, е много несериозно. Това е обίδα към историята и към науката.

- Вие досега чували ли сте за тази нова Тракийска църква, която се е регистрирала в съда през март 2014 г. като законно вероизповедание на територията на България?

- Чувала съм за тях. Те бяха много активни в медиите преди време. Затова учените в България направихме пресконференция, на която бяха поканени и представители от други вероизповедания. Тогава още заявихме, че нещата, които се тиражират по повод Тракийската църква и историята на траките, не отговарят на историческите факти. Тогава представители на други регистрирани вероизповедания обясниха доста обезпокоителни неща по неин адрес. Фактите, които тогава последователите на Тракийската църква разпространяваха, просто не подлежаха дори на критика. В онези времена тя все още не беше регистрирана, но ако сега наистина вече е вписана в съда, това вече е още по-обезпокоително. Доколкото знам, дирекцията по вероизповеданията е дала отрицателно становище за ней-

Това е тя:

- Преподавателка в УниБИТ
- Ръководителка на Института за научни изследвания в областта на организацията, управлението и защитата на културно-историческото наследство
- Завършила е история в Софийския университет със специалност „Стара и средновековна история“

Има завършена втора специалност „философия“ отново в Софийския университет. Получава докторска степен по изкуствознание в Института по изкуствознание на БАН

Била е преподавателка в Департамента по източни и средиземноморски изследвания на НБУ

Получава специална награда за наука в областта на културно-историческото наследство „Питагор“ през януари 2010 г.

ната регистрация в съда. Но ако съдът я е регистрирал, то тогава можем да говорим за обίδα към цялото българско общество.

- Преди години, изглежда, Тракийската църква е била по-хаотична в знанията, които е разпространя-

вала. Днес обаче последователите и имат дори свой Институт по трансцендентна наука, който издава редовно трудове за историята на траките по българските земи, а интересът към книгите им е голям в интернет. Така обаче не се ли изкривяват истинските факти за древната ни история?

- Лошото е, че гражданите могат да си купят такава литература, защото днес всеки може да се обяви за академик и да си направи институт. Така, както си говорим, че въпросната църква се определя за най-стара по нашите земи, ме навежда на мисълта, че те го правят, за да предявят жела-

ние за имотите на Българската православна църква (БПЦ). Ето така например стана с Българската академия на науките (БАН). Някакви учени се отделиха и си направиха своя академия. Обявиха се за академици и след това предявиха претенции за имоти на БАН.

- Какво можем да кажем за библия „Бесика“, тъй като Тракийската църква е обявила в устава си по време на регистрацията в съда, че това е нейната библия?

- Библията „Бесика“ представлява превод на Библията, направен на тракийски, т.е. на езика на бесите. За това се твърди в един древен текст, но досега никой не е откривал въпросната библия.

- Искате да кажете, проф. Фол, че де факто Тракийската църква ползва библия, за която само се твърди, че съществува, но никой досега не я намирал?

- Да, досега не е откривана такава библия. И ако наистина съдът е регистрирал вероизповеданието с такава точка в устава, това пак е много несериозно. Защо просто никой

от съда не се сети да се обърне към учените от БАН, към университетите, за да прове-

ри фактите, за които твърди тази църква?

- Във форумите се твърди още, че последователите на Тракийската църква тачат много древни плочки, откривани из българските земи. Смятат ги за много свещени. Такива например били плочките от Караново и тези от Градешница. Какво се споменава в тези древни плочки, те наистина ли крият свещени текстове?

- Това са много стари пиктограми, които са още от времето преди траките. Досега никой не ги е разчитал. И как тогава могат да се приемат дори и за свещени, като не се знае какво изразяват те. Представете си, че вие споделяте нещо важно с малко дете и му кажете да го опише, но то не знае да пише. Разбира се, то ще го направи със знаци, както например са тези плочки. Затова призовавам отново хората да бъдат по-критични, когато научават нови факти за тракийската история. Да бъдат по-критични и към Тракийската църква, защото за мен такава няма. (в. „Телеграф“)

Тракийската църква лъже дори в устава, че е открила и разчела библия „Бесика“.